

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN LAUSUNTO 7/2013 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle sähkö- ja maakaasumarkkinoita koskevaksi lainsäädännöksi

Talousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 2 päivänä huhtikuuta 2013 lähettäessään hallituksen esityksen sähkö- ja maakaasumarkkinoita koskevaksi lainsäädännöksi (HE 20/2013 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi talousvaliokuntaan samalla määrännyt, että ympäristövaliokunnan on annettava asiasta lausunto talousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Arto Rajala, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtaja Kenneth Hänninen, Energiateollisuus ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet:

- Bioenergia ry
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta on tarkastellut lakiehdotuksia toimialansa mukaisesti ympäristönäkökulmasta kiinnittäen talousvaliokunnan huomiota seuraaviin näkökohtiin.

Ympäristövaikutusten arvioinnista

Valiokunta toteaa, että sähkö- ja maakaasumarkkinalainsäädännön välittömät ympäristövaikutukset ovat suhteellisen vähäiset. Lakiehdotusten välittömät ympäristövaikutukset liittyvät toimitusvarmuuden parantamiseksi suoritettaviin toimenpiteisiin, sähköverkon maakaapeloinnin lisäämiseen sekä maakaapeleiden ja ilmajohtojen sijoittamiseen maanteiden varteen. Maakaapeleiden lisääminen vähentää ilmajohdoista aiheutuvia maisemahaittoja ja myös eheyttää metsiä, kun puuttomat käytävät poistuvat metsistä.

Maakaapeleiden ja johtojen sijoittaminen teiden varteen vähentää tarvetta muokata ympäröivää luontoa. Toisaalta maakaapelointi ei välttämättä aina ole luontoympäristön kannalta haitattomin vaihtoehto ja toisinaan puuton käytävä voi toimia paikoin uhanalaisen niitty-ympäristön korvaajana ja siten lisätä tarvetta niittyjen suojelulle toisaalla.

Valiokunta katsoo, että ympäristövaikutuksia olisi tullut kuvata hallituksen esityksessä perusteellisemmin. Johtojen sijoittamista koskeva lainsäädäntö kuuluu sinänsä ympäristölainsäädännön alaan. Johdon sijoittamisesta yksityisen maanomistajan kiinteistölle säädetään maankäyttö- ja rakennuslain 161 §:ssä. Sen mukaan kiinteistön omistaja on velvollinen sallimaan yhdyskuntaa tai kiinteistöä palvelevan johdon sijoittamisen omistamalleen alueelle, jolle sijoit-

tamista muutoin voida järjestää tyydyttävästi ja kohtuullisin kustannuksin. Kanta- ja alueverkkoon kuuluvien johtojen rakentaminen puolestaan tapahtuu lunastuslain mukaista menettelyä noudattaen. Ympäristövaikutusten arviointimenetelmästä annetussa laissa tarkoitettua hanketta koskevaan lunastuslupahakemukseen on liitettävä mainitun lain mukainen arviointiselostus. Jos lunastuslupahakemus koskee sellaista hanketta, jolla ilmeisesti on luonnonsuojelulaissa tarkoitettuja vaikutuksia, on lisäksi noudatettava, mitä luonnonsuojelulaissa ja sen nojalla säädetään.

Sähköverkon uudistaminen tulee kestämaan vuosikausia, sillä keskijännitteisten ilmaverkkojen yhteispituus koko maassa on energiateollisuuden selvityksen mukaan lähes 120 000 km, mistä metsämaalle sijoittuu noin 67 500 km. Metsämaalla kulkevien johtokatuja yhteispinta-alaksi on arvioitu 67 000 ha.

Sähkömarkkinalakiehdotuksen 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on varmistaa edellytykset tehokkaasti, varmasti ja *ympäristön kannalta kestävästi* toimiville kansallisille ja alueellisille sähkömarkkinoille. Tavoitesäännökseen on lisäksi kirjattu sähköyrityksiä koskeva tavoite edistää omassa ja asiakkaidensa toiminnassa sähkön tehokasta ja säästäväistä käyttöä, joten yritysten toimintaa pyritään ohjaamaan energiapalveluyhtiöiden suuntaan. Lakiehdotuksen säännökset eivät kuitenkaan sisällä varsinaisesti ympäristöllistä kestävyttä tai energiansäästön edistämismetodeja koskevia säännöksiä. Energiatehokkuuden parantaminen ja energiansäästö on kansallisen energia- ja ilmastostrategian (VNS 2/2013 vp) keskeinen osa. Valiokunta kiinnittääkin talousvaliokunnan huomiota siihen, että välillisesti sähkömarkkinalainsäädännöllä voi olla huomattava vaikutus esimerkiksi sähkön pientuotannon edistämiseen ja siten uusiutuvan energian edistämiseen osana energia- ja ilmastopolitiikkaa. Sekä välittömien että välillisten ympäristövaikutusten analysoimiseen olisi siten tullut kiinnittää enemmän huomiota.

Pientuotannon edistäminen

Energia- ja ilmastostrategian yhtenä tavoitteena on pienimuotoisen sähköntuotannon edistäminen. Sähkön pientuotantoa edistämällä voidaan tukea paikallisia ratkaisuja ja lisätä uusiutuvan energian käyttöä, sillä pientuotanto on usein uusiutuvaa energiaa (aurinkopaneeleita, tuulivoimaa, biopolttolaitoksia). Pientuotannon potentiaali on luonnollisesti rajallinen, mutta sillä voi kuitenkin olla tulevaisuudessa merkittävä vaikutus kiinteistöjen valoisana aikana tarvitseman ostosähkön kulutuksen vähentämisessä. Lisäksi ylijäämäsähkön pientuotantoon liittyvät älyverkkoratkaisut voivat yleistyessään edistää tähän liittyvää vientipotentiaalia.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan pientuotannon edistämiseen liittyvää sääntelyä ei aikataulusyistä pystytty sisällyttämään käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen. Pientuotannon verkkoon pääsy on jo nyt juridisesti ja teknisesti mahdollista, mutta käytännössä sen edistäminen edellyttää menettelytapojen kehittämistä. Tästä on esimerkiksi Saksasta ja Tanskasta kannustavia esimerkkejä, ja Suomessakin tulisi edetä nykyistä ripeämmin. Energia- ja ilmastostrategian mukaan työryhmä asetetaan selvittämään mahdollisuudet edistää pientuotantoa. Työryhmän tehtävänä on arvioida pientuotannon roolia uusiutuvan energian sekä erityisesti rakennusten energiatehokkuuden edistämiseksi mukaan lukien lähes nollaenergia- ja nollaenergiarakentaminen. Lisäksi työryhmän tehtävänä on pohtia toimenpiteitä pientuotannon kannattavuuden edistämiseksi. Valiokunta kiirehtii tätä työtä.

Valiokunta esittää, että talousvaliokunta tarkastelee ja seuraa sähkö- ja maakaasumarkkinalainsäädäntöä uusiutuvan pientuotannon edistämisen näkökulmasta ja varmistaa, että lainsäädäntö ei aseta esteitä uusiutuvista energialähteistä tuotetun pientuotannon verkkoon pääsulle ja tuotannon yleistymiseen, vaan päinvastoin edistää sitä. Lisäksi tulisi luoda välineitä sähkön kysyntäjoustolle eli kannustaa kuluttajia leikkaamaan kulutushuippuja ja energian säästäväiseen käyttöön, jonka edellytyksenä on tuntipohjaiseen etäluettavaan mittarointiin siirtyminen.

Toimitusvarmuustavoitteen asettamisesta

Keskeinen kysymys toimitusvarmuustavoitteen asettamisessa on esityksen mukaan pyrkimys löytää mahdollisimman optimaalinen tila toisaalta verkon käyttäjien odottaman kohtuullisen toimitusvarmuuden tason ja toisaalta sen saavuttamisesta heille aiheutuvien kustannusten välillä. Esityksen lähtökohtana on jakeluverkossa sallitun maksimikeskeytysajan rajaaminen asemakaava-alueella kuuteen tuntiin ja asemakaava-alueen ulkopuolella 36 tuntiin, mikä aiheuttaa 3,5 miljardin euron kustannukset 15 vuoden ajalla samalla kun keskeytyshaitoista aiheutuisi noin 3 miljardin kustannukset. Siirtohinnan keskimääräinen nousu on arvioitu 1,2 sentiksi kilowattitunnilta, mutta todellinen korotus vaihtelee huomattavasti ylä- tai alapuolella riippuen verkonhaltijasta ja sähköverkon nykyisistä teknisistä ratkaisuista. Valiokunta kiinnittää talousvaliokunnan huomiota siihen, että mainitun tavoit-

tetason saavuttaminen edellyttää sähköverkon lähes täydellistä uusimista, mitä tulee tarkastella myös yleisemmin ympäristönäkökulmasta. Jos toimitusvarmuustavoite on ylimitoitettu, voi verkon uusimisesta aiheutua myös tarpeettomia ympäristövaikutuksia sekä kohtuuttomaksi koettua, asumiskustannusten nousua merkitsevää hinnannousua haja-asutusalueilla. Valiokunta esittää, että talousvaliokunta arvioi toimitusvarmuustavoitetta myös ympäristöllisestä kokonaiskestävyydestä tarkastelunäkökulmasta ja sitä kautta aiheutuvien kustannusten hyväksyttävää tasoa.

Lausunto

Lausuntonaan ympäristövaliokunta esittää,

että talousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 12 päivänä huhtikuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Martti Korhonen /vas
vpj. Rakel Hiltunen /sd
jäs. Jouni Backman /sd
Christina Gestrin /r
Timo Heinonen /kok
Antti Kaikkonen /kesk

Pauli Kiuru /kok
Jukka Kärnä /sd
Jari Lindström /ps
Martti Mölsä /ps
Sari Palm /kd
Juha Väättäinen /ps.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos.